

KOMLÓSSY ZSUZSANNA

*Az ókori világ természetistennőjének színeváltozásai
egy székely népmesében*

Szeretettel ajánlom szüleimnek és tanárainknak.

*„A tiszteletreméltó és Istennek oly drága
Erzsébet, ... úgy ragyogott föl e világ sűrű
ködhomályában, mint a hajnalcsillag. „
/Heisterbachi Caesarius/*

2004.-ben¹ vizsgáltam Kriza János székely népmese gyűjtése alapján a Tündér Erzsébet című mesét. Pap Gábor csillagmítoszi keretrendszerét alkalmazva akkor arra a megállapításra jutottam, hogy ennek a mesének a cselekményei, mozzanatai végigkövethetőek a csillagos égen, a mese fonala szabályosan felfűzhető a teljes évkörre a Rák téridejétől kezdődően a Bika jegyévnytartamig. A mesében egy szegény legény a főhős, aki *„bizon főkel, kirázza a hammut magából...”*² éktelen, égietlen szegénységből indulva kezdi meg sorsát, így indul hosszú üdvtörténeti útjára, amely során próbatételeken át megtisztulva ér el Tündérországra Tündér Erzsébethez, szíve szép szerelméhez. Megállapítottam, hogy ez a mozzanat a Bika téridejére, Pünkösdi havára esik; Urunk mennybemenetele van ilyenkor a naptár szerint. A magyar néphagyományban „ég és föld üli nászát”, a természet megújul. A mesében pedig itt zajlik le a szegénylegény testi-lelki feltámadása, melynek Tündér Erzsébet az eszközlője azáltal, hogy ifjító fűvel, ifjító vízzel megfürdeti, megeteti megitatja, felöltözteti. A földhözragadt, „éktelen” sorsú szegénylegény Tündér Erzsébet segítségével nemesedett ékessé, égiessé. Akkor nyerte el a legény is párját, amikor ő is tündériessé nemesedett lelkében, csak ezután juthatott az ifjú pár a Tejúton keresztül egy másik dimenzióba, a Jó Atya – az óriás birodalmába – aki a Teremtőt jelképezi.

De nemcsak csillagmítoszi keretrendszerben

vizsgáltam a mesét, legalább ennyire érdekes eredményt hozott annak vizsgálata, hogy Tündér Erzsébet alakja megfeleltethető-e Szent Erzsébet személyével. Érdekes volt elgondolkodni azon, hogy a mese tündéralakjának miért Erzsébet a neve, és miért nem Ilona, ahogy a tündérek a magyar népmesei hagyományban általában nevezik. Hogy azonosítható Szent Erzsébet személyével a mese tündére, arra a mese cselekménye által behatárolt csillagmítoszi tengelyen zajló események hívják fel figyelmünket. Láttuk, Tündér Erzsébet Galamb (Szentlélek madara) – Bika második holdháza – képében repült a Tejúton át a tölgyfa tövébe a szegény legényhez. A tölgyfa³ is a Tejútra utal Ipolyi Arnold szerint a magyar hagyományban. A Tejút megnevezéseit Lugossy József gyűjtötte össze, csak a legfontosabbakat említjük: Ég útja, Istenek útja, Tündérek útja, járása, fordulója, Zarándokút, Lelkek útja, Fehér út, Fehér köz, Tél útja, Ezüst út, Jézus útja, Hadakuta, Szent Mihály útja, Pörzsölt út, Traján útja, Traján árka, Szalmaút, Kög, Kör, Éjjeli kegyelet, Szépasszony vászna, Tündéraszony vászna, Ég kigyója, Ég sárkánya, Barázda, Varrány, Forradás, Fényömlöt, Hajnalszakadék, Ezüstömlöt, Tejömlöt. Az a csodálatos a Tejút különféle magyar megnevezéseiben, hogy a Tejútnak mind a csillagászati értelemben vett lényegét (Kög, Kör), mind pedig spirituális tartalmát (Ég útja, Lelkek útja, Istenek útja, Zarándok út) jól érzékeltetni tudja. A szegénylegény akkor éppen a Skorpió és Nyilas határának téridején járt. A mesében a szegénylegény útjának indításakor megjelenik az Arató Szűz egy öregasszony képében, aki a „zsöngés” búzát aratja, amik mind aranyfókból állnak. Erre később még visszatérünk, hogy miért öregasszonnyal jelöli a Szűz jegyet a népmese. Most csak annyit jegyezzünk meg, hogy a Szűz jegyévnytartam mozgásdiagramját az alábbi asztrológiai képjellel fejezik ki (lásd az 1. ábrát). A Szűz a jelölője, indítója an-

¹Jelen írás rövidített változata a Tündér Erzsébet – Népmeseelemzés csillagmítoszi, történeti és kronológiai szempontok alapján címmel írt szemináriumi dolgozatnak, 2004. december, MBE Nagy Lajos Király Magánegyetem

²Kriza, J. 1975: 382.

³Ipolyi, A.: 1854: 164.

nak a tündéri minőségnek, ami később a mesében megjelenik. A szegénylegény útjának továbbfolytatását a harkály eszközli ki, azáltal, hogy beviszi a sűrű erdőbe az aranykalással érő búza egy szálját. Most ér bennünket a meglepetés, mivel a már említett Ipolyi-féle magyar mitológiai gyűjteményben Harka egy tündér volt néphagyományunkban.

1. ábra: A Szűz asztrológiai képjele

Tudjuk, Erzsébet nap az évköri ünnepek sorában éppen a Skorpió jegy-érvénytartam alá esik, november 19-ére. A Skorpióról az asztrológiai szakirodalom azt írja, hogy ezen a szinten tudatosodik a lélek, a földi szerelem átélésén keresztül jut el a szellemi szerelem, szeretet, az Istenszeretet megéléséig. Ennek képjele látható a 2. ábrán. Láthatjuk, hogy itt a Szűzhöz képest az energiák már kifelé, az Ég felé irányulnak. Ezt példázza Szent Erzsébet Lajos őrgróffal megélt legendás szerelme, majd az ő halála után kizárólagosan Isten felé fordulása. Ide – a kezdődő tél legszürkébb napjaiba – varázsolja át Szent Erzsébet a legenda szerint túlnanról, Pünkösdből (Pünkösöd: mozgó ünnep!) – a tengely másik végpontjáról – a Tejúton keresztül kötényében a piros rózsákká vált kenyeret. Molnár V. József nagyon szépen ezt így érzékelteti, hogy "a rózsza, miképpen a kenyér Jézus megidézője. Az esztendő körének szembe-jegyéből jött a segítség: Jézus ajándéka, lelke pünkösdi rózsapirosa.... Itt jegyezzük meg, hogy Erzsébetet pünkösdi gyermekjátékaink dalai emlegetik."⁴ S ezek után az sem lehet véletlen, hogy Pünkösdkor, 1235. május 26-án avatta őt szentté IX. Gergely pápa Perugiában, a domkosok kolostorában.

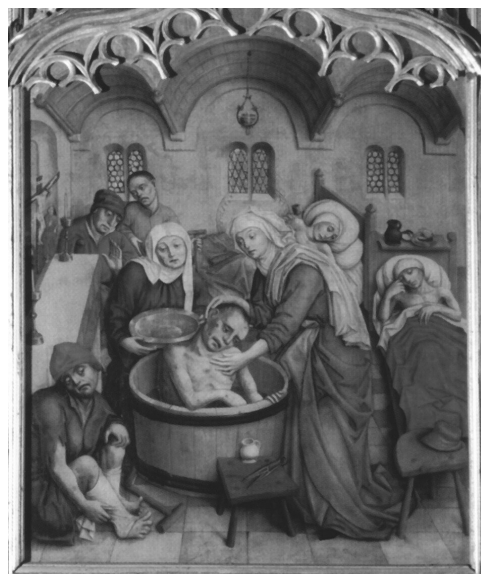

2. ábra: A Skorpió asztrológiai képjele

Ezért úgy gondolom, hogy a tündéri szerepkört megidéző, Tündér Ilona megnevezés helyett ennek

a tündérmesének a főszereplője azért kapta az Erzsébet nevet, mert a csillagok járását jól ismerő és mesélni szerető népünk pontosan érzekelte az évkörben a Pünkösöd – Erzsébet napi ünnepek tengelyén zajló kozmikus folyamatokat. Ezek a kozmikus folyamatok a Bika – Skorpió tengelyen zajlanak; mely tengely egyik végpontján Pünkösöd – Mennybemenetel ünnepe van, másik végpontján november 19-e, ami nekünk Szent Erzsébet kötényében kenyérből rózsává váló Jézust idézi meg.

További analógia található a mese és a szent legendája között; az ifjító gyógyfűvel, gyógyvízben való megfürdetés mozzanata. Gondoljunk csak a mesében történetekre: "Ahajt csak int a farajoknak, azok egybe megragadják, levetköztetik, belényomják a kádba, hát egy pillanatra olyan éfiú lösz belőlle, hogy százszó különb, min mikor előbb éfiú volt. Míg fürödözik, hoznak a bőtbő különbféle drága gúnyákat, fölötöztetik belé, béviszik Tündér Ezzséböthöz."⁵ Teljes testi-lelki feltámadást szemléltet a népmesei fogalmazás. Szent Erzsébet is így cselekedett, amikor Thüringiában felüti fejét a kor legrettenetesebb nyavalyája, a bélpoklosság, megkönyörül egy ilyen beteg. Bevezeti a várba, megfürösztli, (3. ábra) sebeit olajjal megkeni, tiszta ruhát ad rá és még az ágyasházba is befekteti. A hazatérő Lajos gróf felmérgeződve lerántja a takarót a betegről, miközben rózsailat terjeng mindenfelé, és a rózsák között magát a szenvedő Krisztust látja.

3. ábra: Erzsébet egy bélpoklos sebeit mossa – a kassai dóm Szent Erzsébet legendáriuma

⁴ Molnár, V. J. 1998: 139.

⁵ Kriza, J.: im. 393.

Összehasonlítottam Nagy Olga népmesegyűjtéséből a Tündér Erzsébet és a harkály című népmesét. Azt a népmesecsokrot, amit az etnográfusnő közreadott – saját közlése szerint – 1940-1958 között gyűjtötte. Tudjuk, hogy Kriza János az 1838-1863 között folytatott gyűjtőmunka eredményeként 1863-ban jelentette meg először a Vadrózsákat. Tehát majd egy évszázad időkülönbséggel olvashatjuk ugyanannak a mesének két változatát. Nagy Olga megállapítja egyrészt, hogy a legendák szinte teljesen kimaradnak a népmesekincsből, és mivel minden szépítés és álmódosítás nélkül tükrözik a valóságot, az idők folyamán novellizálódnak, a csodák kikopnak belőlük. A két mese cselekményfonalát és egyéb mozzanatait egybevetve az alábbiakban részletesen felsorolom azokat az eseményeket, amelyek hiányoznak, vagy módosultak a Kriza-féle Tündér Erzsébet meséhez képest. Ennek majd azért lesz jelentősége, mert azonnal kitűnik, hogy sokszor olyan mozzanatok maradnak el a Nagy-féle változathoz, amelyek az eredeti mesében az évköri tájékozódási pontokat határozták meg; segítették annak beazonosítását, hogy melyik jegytartam tendenciái érvényesülnek.

A Tündér Erzsébet és a harkály című meséből hiányzó mozzanatok:

- Az aranybúza megérésekor nem az aranykalászt arató öregasszony látványából (**Arató Szűz**) következtet a búza megérésére, hanem csak abból, hogy eltelt egy esztendő.
- Amikor először találkozik az óriással, kimaradt az évszak jelölése (tél: **Nyilas**) és az, hogy a fejét a lábára hajtva alszik az óriás (**Oroszlán** dekanátus asztrológiai képjele).
- Amikor beviszi a gyereket az óriás a palotájába, a mese nem közli, hogy a harmadik szobába viszi (**Nyilas** kapcsolata a 3-as számmal).
- Nem mondja a mesélő az óriás nevében, hogy apád helyett apád, anyád helyett anyád leszek (utalás megint a **Nyilasra**, Jupiter bolygó tulajdonságok).
- Tündér Erzsébetet nem a tölgyfa (utalás a **Tejútóra**), hanem egy bokor tövében kell a szegény legénynek várnia.
- Tündér Erzsébet ruháját az első alkalommal megszerzi a szegény legény, nem domborodik ki a feladat **próbatétel** jellege.

- Az esküvő megtartásakor az óriás nem ír porba papot, vendégeket...stb, (**Vízöntő**-tulajdonságok érvényesülése).
- Az óriás nem varázslattal hívja elő a kocsit a fiatal párnak, így újabb **csodás elem** tűnt el.
- Nem állítja szembe a **tort** és a **lakodalmat**.
- Az óriásnak csak nénje van, **bátyja nincs**.
- A harkály nem sánta, hanem törött lábú (ezért a **sánta-sancta** szavak közötti kapcsolati összefüggés nem érvényesülhet).
- Tejbe-vajba, nem pedig ifjító gyógyfüvesgyógyvizes fürdőben fürösztli meg Tündér Erzsébet a szegény legényt (**csodás elem eltűnése**).
- Nem szerepelnek a **csikók**, akik az eredeti változatban gazdájukkal együtt öregedtek.
- Nem öregszik meg a mese alatt a szegény legény, hanem csak "mucskos" lesz, azért kell megfürdetni.

A fenti felsorolás is jól kifejezi, hogy a meséből kikopó csodás körülményeknek nemcsak önmagukban, mint mesét színesítő cselekményeknek van jelentőségük, hanem legtöbbször pontos csillagászati vagy évköri jelző szerepük is van. Ezt a szerepüket a továbbiakban már nem töltik be. Ezért az a tudás, amit a történelmi időkből színhagyomány útján továbbadtak őseink – mese, legenda formájában – az utánuk következő generációknak, további pusztulásra és kopásra ítéltetett.

Megmaradt azonban néhány nagyon archaikus elem, amely egyben az emberiség boldog Aranykorát is megidézi: öregasszony képében az Arató Szűz – akinek alakját csak kései kori csillagászok váltották fel egy fiatal lány alakjával –, óriás képében a Teremtő Atya és az aranykalással érő búza.

Vegyük egyenként sorra ezeket az elemeket. Utalás történik a mesében egy öregasszonyra, akit egy ókori táblán a következőképpen ábrázolnak: fején csillag, kezében ostor van, amelynek hegye az Oroszlán farkához ér. Idővel az öreg istennő helyébe egy szép fiatal lépett. Nidaba, azonos a mezopotámiai Niszabával, aki Enki lánya, és Nina nővére. A gabona, bölcsesség, írás-olvasás, költészet istennője⁶. Tehát már az ókori hagyományban is köze van a gabonához. **Fontosnak tartom kiemelni, hogy a székely-magyar népmeséi ha-**

⁶ Parker, J. & D. 1994: 10.

gyomány a búzát arató öregasszony alakjában a Szűz csillagképről ezt az ősi, ókori képet őrizte meg. Gyárfás Ágnes kutatásaiban rámutatva a következőket közli: "A természetistennő a magyar mesevilágban Tündér Szép Ilona alakjában él ma is."⁷ Ennek az ókori természetistennőnek az ábráját közli egy Lagasból származó vázatöredékről, mely képen az istennő természetesen gabonakalászt tart a kezében, fején korona, fejéből bibeszálak állnak ki.⁸ Neve mezopotámiai nyelven AN, ANI (Labat 13 szerint) vagyis Istennő, jele a képjel szerint csillag, vagyis DIN-GIR/TÜN-DÉR.

A mesében az Arató Szűz (Természetistennő) másik megjelenési formája Tündér Erzsébet. Az ő mesebeli képe, tulajdonságai azonosulhattak és gazdagodhattak később a történelmi korok során Szent Erzsébet legendáriumából való elemekkel, töredékekkel, aki életében többször is felmutatta az isteni természet működésének csodás megnyilvánulásait. A legenda⁹: "vallási tárgyú, különösen valamely szent életéről szóló csodás történet, ill. ennek műfaja." A Czuczor-Fogarasi-féle¹⁰ szótár a következőket írja: "A középkorban az isteni tisztelethez tartozó naponkénti olvasnivalót magában foglaló könyv címe." Véleményem szerint a legenda szó ősi mezopotámiai gyökerekre vezethető vissza; LEG-EN-DA/LEG-EN-DA-RI-UM: ahol AN (EN – magánhangzó hasonulással) Labat 13 szerint Isten, Istennő jelentésű, DA-RI pedig Labat 335 szerint Örökkévaló jelentéssel bír. A DARI mezopotámiai gyöknek feltétlen kapcsolata kell, hogy legyen a magyar dáridó szavunkkal. A francia és angol nyelvekben is megtalálhatók ebből a gyökből képzett szavak: durable (fr., ang.), tartósság, sokáig tartó dolog értelemben. Így a legenda szón az Örökkévaló Isten legcsodásabb megjelenési formáit kell értenünk; ez egybevág Czuczor-Fogarasi magyarázatával és a magyar népmesékben megjelenő tündéri minőség működésével is.

Másik archaikus szereplője a mesének az óriás, akire a téli havasban fényesség után kutatva a tűz mellett talál rá a szegény legény, tehát a Nyilas jegyértartam Oroszlán dekanátusát

⁷ Gyárfás, Á.: 2004: 124.

⁸ A TERMÉSZETISTENNŐ képe ezen újság 73. oldalán megtalálható

⁹ Magyar értelmező kéziszótár 1992: 83.

¹⁰ Czuczor, G.-Fogarasi, J. CD ROM: legenda címszó alatt.

kell értenünk. Ez nem maga az Aranykor, mert nem precessziós értelemben van szó az Oroszlán jegyértartamról, hanem évköri értelemben, úgy mint a Nyilas jegyértartam dekanátusa. Azoban az Oroszlán dekanátus felidézi az egykori Aranykor emlékét is, amikor az ember kapcsolata még nem romlott meg a Teremtővel és a Természettel, ezért az élet boldog volt a Földön. A mesének ettől a pontjától az óriás és a szegény legény viszonya, az Atya és a gyermek viszonyává válik, ami itt nem csak szülő és gyermek viszonya, hanem a Teremtő Atya és a Teremtett viszonya is egyben. "Hát a szegény gyermek úgy nőz az óriás szömibe, mintha az eget nőzné."¹¹ – olvassuk a Kriza-féle meseváltozatban. Igen, a szegény legény az óriás személyében, szemében az eget látja, a Teremtőre tekint, az egekbe néz.

További utalás az emberiség Aranykorára az aranybúzakalással érő termés. Ott ahol aranybúzakalászok érnek aranykor van.

Bármennyire is archaikus elemeket őriz ez a mese, láthattuk, hogy a Kriza-féle székely népgyűjtésből már 100 év elteltével egyes motívumok eltűntek, ahogy ezt a Nagy Olga-féle változattal összehasonlítva megállapítottuk. Ennek oka biztos az, hogy ma már nem gyakoroljuk a mesemondás csodálatos ismeretszerző, beavató, lélekiemelő és révülést előidéző hagyományát. Így ma már nem tudnak életre kelni, és küldetésüket betölteni ezek a mesék, s szép lassan az apró, de jelentőségteljes részletek kikopnak belőlük. Ezt a folyamatot csak úgy fordíthatjuk meg, ha Bartók szavaival élve "csak tiszta forrásból" merítünk, és a meséknek az ősi, archaikusabb formáját adjuk és meséljük tovább gyermekeinknek, unokáinknak, hogy nekik is legyen lehetőségük rácsodálkozni egy-egy mese által „hogyan amint fent van, a lentihez hasonló, s ami lent van, a fentihez, beteljesítvén az Egyetlen számtalan csodáját.”¹²

IRODALOMJEGYZÉK

Baktay Ervin dr.: A csillagfejtés kézikönyve – Az asztrológia elmélete és gyakorlata, Reprint Kiadás a Szépirodalmi Könyvkiadó Kentaur Könyvek sorozatában, 1989. Eredeti megjelenés 1942-ben, az író saját kiadásában, Bányai és Várkonyi nyomdai műintézet gondozásában.

¹¹ Kriza, J. 1975: 384.

¹² Hermész Triszmegisztosz, Tabula Smaragdina – A Jó Pásztor, Farkas Lőrinc Imre Kiadó, Budapest, 1995:11.

NÉPKÖLTÉSZET

Berze Nagy János: *Égig érő fa* - Magyar mitológiai tanulmányok, Főnix Téka, Debrecen, 2004.

Gyárfás Ágnes: *TUR-ÁN népének nyelvén* - Képpel-írás magyar olvasata, Miskolc, 2004.

Kriza János: *Vadrózsák, székely népköltési gyűjteménye* Faragó József gondozásában, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1975.

Ipolyi Arnold: *Magyar Mythologia*, Pest, 1854.

Labat, René: *Manuel d'Épigraphie Akkadienne* (Signes, Syllabaire, Idéogrammes), Paris, Imprimerie Nationale, 1948.

Legendák és csodák (13-16. század) – Szentek a magyar középkorból II. – Milleniumi magyar történelem, Források, Szerkesztő: Benda Gyula, Bertényi Iván, Pótv János, Budapest, 2001.

Lugossy József: *Ősmagyar csillagisme* közlemény, Főnix Téka, Debrecen, 2000. Az eredeti megjelenés: *Új Magyar Múzeum*, 1855.

Magyar értelmező kéziszótár: szerk. Juhász József - Szőke István - O. Nagy Gábor - Kovalovszky Miklós, Kilencedik

változatlan kiadás, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.

Molnár V. József: *Kalendárium - Az esztendő évkörének szokásrendszere*, Örökség Könyvműhely, 1998.

Pap Gábor: *Hazatalálás - Művelődéstörténeti írások*, Püski, Budapest, 1999.

Parker, Julia & Derek: *A Szűz a Nap és a Hold jegyében*, Park Kiadó, Budapest, 1994.

Szabó György: *Mitológiai kislexikon*, Trezor kiadó, Budapest, 1992.

Széki népmesék, Gyűjtötte, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta: Nagy Olga, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976.

Szimbólumtár (Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából) Szerkesztette: Pál József és Újvári Edit, Balassi Kiadó Budapest, 1997.

Tarcsai György: *Az Árpád-ház szentjei, Dr. Serédi Jusztinián bíboros-hercegprímás, esztergomi érsek előszavával*, Szent István-társulat, Budapest, 1930. Hasonmás kiadás, Bats Kiadó Kft., 1994.

TÜNDÉR EZZSÉBÖT

Székely népmese
Kriza János gyűjtése alapján

Égysző hó vót, hó nem vót, hetedhét országon, még azon is túl, egy szegény embör, vót ennek egy felesége s három gyermekök, de éktelen szegényök vótak. Égyször azt mondja a nagyobbik fiú:

– Anyám! Süssön neköm egy hammas pogácsát, hadd mönjen el szógáni.

Ahajt süit az anyja egy pogácsát, a fiú elindú, mönyön, mönyön; mikó mönne egy nagy havason körösztü, talál egy ősz embört, köszön:

– Isten ádj meg kijedöt, öregapó!

– Isten hozott, fiam! Mi járásbeli vagy? – azt kérdi az ősz embör.

– Én mönyök szógáni; ha az Isten velem lösz.

– No hát jere hezzám – azt mondja neki az ősz embör –, én neköd megfizetök.

Elmönnek biz ök az ősz embör házához; másnap tüstént mönnek szántani, de csak gyepöt szántottak, abba vették a magot; de hogy szót egybekeverjek, az ősz embör ígért vót neki egy véka búzavetést. Eltelik két nap, azt mondja az ősz embör a harmadik nap viradólag: – No, fiam! Már ma magadnak mész szántani, készítsd elé az ekét, fogd bé az ökrököt, addig én egy véka búzát tőtök föl.

A legén bizon befogja az ökrököt, azalatt az ősz embör is kiviszi a véka búzát s főtöszi az ekére; megindúnak, elkéséri az ősz embör éppen a falu végig, ott azt mondja a legénnek:

– No, fiam, látod-é tova ki azt a bokros helyet, mönj el oda, szánts magadnak annyi helyet, amenyit gondosz, hogy elég lösz egy véka búzának.

Elmönnyön biz a legén ki oda, meglássa a sok bokrot, cihert, úgy megijed, hogy égyszöre szüvit veszti, hogy azt ő hogy szántsa fő, mer csak amíg a bokrotot kivagdalja, este lösz; ő bizon fogja magát, elszökik onnét haza; otthagyja az ekét, az ökrököt, azok pedig magoktól elmönnek vissza az ősz embörhöz; de hogy szavamba szóljak, azok a gondolom ökrei vótak.

Hogy hazaérközük a legén az apja házához hát, kérdik a többi tesvérei:

– No hát mit szógát?

– Mit? Mönjetök el tús, maj megtudjátok.

Csakhamar elmönnyön a közbelső is; éppen mikor a havason mönne, találkozik az ősz embörrel, aki égyszöröbe megfogadja szógájának, ígér neki, mind a másíknak, egy véka búzavetést. Elmönnek biz ök haza! De éppen úgy járt, mind az első bátyja: ő is a harmadik nap, mikó magának ké vala szántani, elszörnyűködött a nagy ciheros helynek láttára, hogy azt emböri teremtés hogy szánthassa fő; ő is elmönt haza.

Hogy hazaérközött a közbelső legény is az apja

házához, kérdi a күssebbik tesvére:

– Mit szógála, édös bátyám uram?

– Mit szógátam? Kelj ki abból a hammubó, mönj el, majt te is megtudod.

De hogy szót összekeverjek, ez a legénke mindég a hammat őróte a lába között, dög, penészös vót. Ő bizon főkel, kirázza a hammut magából, azt mondja:

– No, anyám! Süssön neköm is egy pogácsát, hogy ha poróbátak a többi tesvéreim, hadd poróbáljak én is.

Azt mondják a többi tesvérei:

– Ó, te hammas fazék, hiszöm tégöd még puiszkaönni sem fogadnak meg.

De csak meg kellött lönni az anyjának, hogy neki is süssön valamit. Nekiáll biz az anyja, valami hitván korpábó süt neki egy pogácsát, aval megindul szógáni. Mikó mönne, mönne a röngeteg havas közepin, találja az ősz embört, köszön neki:

– Isten ádj meg kijedöt, öregapám uram!

– Isten adjon meg, fiam! Hát hova indútál?

– Én bizon szógáni, ha gazdát talánék.

– No jó, met én is éppen szóga-fogadni indútam. – Ahajt megfogadja, ígér neki egy véka búzavetést; elmönnek haza.

Mikó má két nap szántottak vóna együtt, elküdi a harmadik nap csak magára, hogy szántson; míg befogja a gyermekök az ökrököt, addig az öregembör is kivitte a vetni való búzát, főtötte az ekére. Vót a tötésön egy nagy kutya, aki folyvást ott heverészött, de ekkó főköt, megindút elöl, ugyancsak az ősz embör is elkéserte a falu végiig, onnét megmutatta, hogy hova mönjön szántani.

Kimönyön a gyermekök az ekével, hát lássa, hogy a sűrű bokor mián egy borozdát sem lehet szántani, gondókozik, hogy má micsináljon. Ő bizon fogja magát, elévösi az élös szekörécjit, vágni kezdi ki a sok tüskét, bokrot, hát a kutya min hordja egy rakásba; egysző nözi, hát már eleget vágott ki; ő bizon hëzakezd a szántáshoz. Hát az a két ökör úgy hasittsa a gypöt bokrostól együtt, hogy! elig fordul hármat, nözi, gondolja magába: „Hiszöm most má nem szántok többet, henem előbb bévetöm, hadd lám, a magbó hogy jut?” Elveti a magot, hát min belémönyön, többet nem kell szántani; nagy örömmel főkabalázza az ekét, elhajtsa haza. Mondja az ősz embör neki:

– No, fiam, te már bétötötted, istennek hálá, az esztendöt, isten hírivél elbocsátlak, me már én sem fogadok több szógát.

De hogy szavam ne felejtsem, akkó három nap vót egy esztendő.

Elmönyön biz a legénke haza, kérdik a többi

tesvérei:

– No héj! Mit szógálál?

– Hát ejiszöm, én is annyit szógáltam, min kijetök!

Ěgysző, mikor egy esztendő eltöt vóna, kimönyön a mezöre búzalátni, hát lássa, hogy egy vénasszony arat valami zsöngés búzát. Elmönyön haza, mondja az apjának:

– No, apám! Tudja mi? Mönjünk aratni.

Azt kérdi az apja:

– De hova, fiam?

– Hát, apám, a tavalyi szógálatomér adtak vót neköm egy véka búzavetést, az eddig megért, arasuk le.

Elmönnek négyen: az apja, ő, meg a két bátyja; mikor odaérnének, hát lássák, hogy olyan búza van, hogy a tövitő fogvást mind végig föl aranyfökből áll, készön megérve. Nekiállnak négyen, mind egy szálilig learassák, lösz belölle három kalongya, huszonhat kévéjibe. Azt mondja az apja:

– No, fiam! Itt három kalongya van, tű is hármann vattok tesvérökül, míg én hazamönyök szekeret fogadni, jól őrózzétök, hogy csak egy szálat is valami madár el ne vigyön.

Elmönyön az apjok haza, ők pedig hármann a három kalongyának a tövibe ünnek, úgy őrzik; de a күssebbik leginkább féjtötte, min' sijnáját, mind egyre futott a bátyjaihoz, hogy ne szunnyodjanak, vigyázzanak a búzára. Ěgysző, mikor öket így kötögetné, visszatér a magáéhoz, hát lássa, hogy egy arany búzaszálat egy horokály a földön húz elébb-elébb; utánnaszalad, hogy vögye el tölle, de mikó szinte-szinte megfogta vóna, a horokály elébb-elébb szökött, s mindaddig csalogassa ötöt, míg éppen bécsalja a röngeteg havas közepibe.

Ěgyször eszrevösi magát a gyermekök, hát lássa, hogy szürkül bé. Má merre mönjön, micsináljon? – gondókozik magába. Visszamönnie a kalongyákhoz, de hogy folyvást a búzafejet vivő horokályt nözte, meg sem üsmerhette többé a helyet, ahol eljött; ő bizon – gondolja magába – főhág egy legmagossabb fára, onnat megnözi az egész világot. Őgyel mindönfelé, egysző meglássa a legmagossabb fát, főhág rea, nöz napkeletre, hát nem lát sömmit, nöz dére, hát nem lát sömmit, nöz északra, hát messze-messze, mind egy gyërtyavilág, akkora világosságot lát. Ő bizon leszáll s megindul arrafelé, mönyön igyenössen árkon, erdön, kősziklán, ciherön körösztü, míg kiérközik egy nagy sijnájtságra, hát ott a tűz, amelyiköt látott vót, de hát akkora kaszaj fa ég, hogy a langja szinte az eget érte. Arrafelé indú, mikó közelített a nagy tűzhöz, lássa, hogy egy embör kerekön fekszik

tűz körül, a fejit a lábára tötte, bé van takarva szokmánnal; gondókozik: vajon azon az embörön belöl feküdjék-é vaj küjjel? Mer ha küjjel fekszik, megfázik, ha belöl fekszik, elég; fogja magát, belébuvik a szokmány újába, ott szépon elaluszik.

Röggel, mikor a nap főjött, megöbred a nagy embör, nagyot ásitt, főkel a tűz mellől. Kiesik hát a szokmán ujjából a gyermek a földre, nözi az óriás (mett hogy szavam ne felejtsem, a nem embör, hanem óriás vót), megürül neki az óriás, tüstént főkapja a földről, az ölibe vöszi, elviszi bé a palotájába, még ott is a harmadik házba, s letöszi az ágyba, szépon bétakargassa, lábújhögyön kijő onnét, nehogy megöbredjön. Egysző hallja, hogy bizon megöbredt a gyermek, az ajtón azt kiáttsa bé neki:

– Ne félj, édös fiam! Én, az igaz, hogy nagy embör vagyok, de attól apád helyett apád, anyád helyett anyád löszök.

Aval bémönt a házba, hát a szégén gyermek úgy nöz az óriás szömibe, minha az eget nözné. Egyszöribe az óriás megkérdözi, hogy hogy jutott ő ide. A gyermek elbeszélte az egész történetöt. Az óriás azt mondja neki:

– No, édös kicsi fiam, amit a szüved gondol, a szád ki tud mondani, mindönt bétötök neköd, csak éppen ne búsulj!

Csinyátatott neki különbnél különb gúnyákat, mindönnap drága ételökkel tartotta; ez így vót, míg éppen húsz esztendös lött a gyermek.

Egysző szomorkodni kezd erőssen, kérdi az óriásapja:

– Hát, édös fiam, mon meg neköm, hogy mé vagy olyan szomorú? Hiszöm amit a szüved kigondolhat, a szád kimondhat, mindönt megcselekszöm, csak éppen mondjad, hogy mi bajod!

Azt mondja a gyermek nagy későre:

– Hát-hát-hát, édösapám, én azé vagyok szomorú, mer már eljött az üdő, hogy megházasodjam, itt a sincs, akit elvögyek.

– Ó, fiam, azon ne búsulj sömmit, olyan legének, mind te, csak akarni kell, minnyá találkozik elég abból az asszonyembör-félébő, mégpedig a legszépibő, hogy válassz magadnak, amilyent csak a szüved leginkább szeret.

Ahajt kihíja a kapu elejibe, azt mondja neki:

– No, fiam! Látod-é tova bé azt a nagy fejer tót? Mönj el oda éppen álló délbe, bújj meg egy fa alá, oda mindön álló délbe megjelenik három szép tündérleány, olyan szépök, hogy! hogy a napra lehet nözni, de azokra nem. Galamb-képbe jelennek meg, mikor a marthoz érnek, átalbuknak a fejükön, mindjá leányok lösznek, levetköznek, a gúnyájokot lerak-

ják a martra. Te ekkó mönj oda, kapd el azét, amelyiköt szüved leginkább szeret, fuss ide haza velle, de jól vigyázz, vissza ne nézz, akarhogy kiáttsanak, mer ha visszanézs, hidd meg, hogy elér, jól pofon vág, a gúnyát is elvöszi tölled.

Elmönjön biz ő a tóhoz, s megbúvik egy tőgyfa alá; hát egyször úgy repül három fejer galamb a tó felé, hogy ugyan csattog a szárnyok, egyszöribe a három galamb leszáll a tó martjára, belémönnek förödözni a tóba; de ő sem késik sokat a fa alatt, fut a tó martjára, főkapja a nagyobbiknak gúnyáját, megfutamodik velle; azonba eszrevöszi a tündérleány is, hogy viszik a gúnyáját, kiszökik a tóbó, megrugaszkodik utánna, s mind azt kiáttsa neki:

– Megállj, szüvem szép szerelme, nözz meg, milyen szép bőröm, milyen szép csicsöm van, én a téd, te az enyim!

Ahajt ő bizon visszanéz, egyszöribe a tündérleány elkapja tölle a gúnyát, jól pofon üti, aval viszszamönt a tóba a többihöz.

Megbúsul a szégény éfiú, elmönjön bé az óriásapjához, elbeszéli, hogy hogy járt. Azt mondja az óriásapja:

– No ugyé, megmondám, hogy vissza ne nézz, de ne búsulj sömmit, három az Isten igaza, neköd is háromszó kell poróbáni, még kettő hátra van; mönj el hónap délbe is, csakhogy vissza ne nézz, osztán nehogy esmét annak vödd föl a gúnyáját, akinek még fővötted, met akkor hidd meg, hogy bút látsz!

Elmönjön biz ő másnap, még azt se várta, hogy dél lögyön, megbúvik a fa alá, hát egyször esmét jönnek a galambok, átalbuknak a fejükön, lösz belölök három szép tündérleány, levetköznek, a tó martjára töszi a gúnyájokot, belémönnek förödözni a tóba. Elég a hezza, hogy a gyermek a másodikkal is úgy járt, mind az elsővel, most sem állhatná meg, hogy vissza ne nözzön, mikor a gúnyájáér esdődő szép tündérleány kiátotta neki:

– Megállj, szüvem szép szerelme, nözz meg, milyen szép bőröm, milyen szép csicsöm van!

Visszanözött, de meg is kapá esmét a ténnap pofot a tündérleántól, amind ez a gúnyáját tölle nagy firissen elragadta.

Ekkor is hazamönjön nagy szomorán az óriásapjához, elbeszéli, hogy ismét hogy járt. Azt mondja erre az óriás:

– Ahá, ne búsulj sömmit, édös fiam! Három az Isten igaza, még neköd is egy hátra van, még hónap poróbász egyet, csak vigyázz jól magadra, nehogy visszanézz többet.

Másnap elig várja, hogy a dél eljöjjön, még meg sem várja, henem jókor béül a tőgyfa alá; egysző

nagy későre hát ismét repülnek a fehér galambok, amind átalbuknak a fejükön, letöszik a gúnyájokat a martra, ők magok belémönnek a tóba. Ő mindjárt odafut, a legküssebbiknek elkapja ahajt a gúnyáját, megfutamodik, de észreveszi a tündérléány, hogy viszik a gúnyáját, kiszökik a tóbó, megsirül utánna, mind a sebös szél, eleget kiáttsa: „Megállj, szívem szép szerelme! Né, milyen szép fehér bőröm, milyen szép fehér csicsöm van: én a tээd, te az enyim!” – ő még annál inkább futott, de egyszer is vissza nem nözött.

Ahajt bémönnyön az óriás-apjához, mondja neki, hogy már itt a köntös.

– No, fiam! Ugyэ megmondtam, hogy эgy szikrát se búsulj, met amit a szívved kigondol, a szád kimond, mindönt megcselekszöm?

Egyszer эgy darab üdő múlva esmé' szomorkodni kezd erőssen; kérdi az óriás-apa:

– Hát, fiam, mi lölt esmét? Mé szomorkodol?

– Hát azér, édösapám, mer hiszöm már a gúnya itt van, de e még nem elég a házasságra; ez itt lehet, de én micsináljak véllé?

Azt mondja az óriás:

– Ahá, ne búsulj azon! Eridj, mönj bé abba a kamarába, ott a padon találsz эgy diót, hozd ide.

Elmönnyön biz ő, kihozza a diót, ahajt az óriás szépön kettéválassza, kivöszi a belit, эsszefogja a gúnyát (met hogy szavamba szóljak, az a gúnya csak эgy darabból állott), belétöszi a dióhéjba, esmét эsszecsinalja jól, akkor azt mondja neki:

– No, fiam! Add ide a lájbidot, hogy ezt a zsebibe varrjam belé, de vigyázz, hogy azt soha sönki ki ne bontsa, sem apád, sem anyád, sem sönki ezön a világon, met ha azt valaki kibontsa, siralmas lösz az életöd, bujdosásra mész!

Aval bévarrta a zsebit, réaadta.

Ezt mikor elvégezte vóna, hát hallják, hogy odakünt nagy zöngés, pöngés vagyон; azt mondja az óriás:

– Nézz ki az ablakon, mit látsz?

Kinéz biz ő, hát lássa, hogy az udvaron эgy hatlovas hintóba эgy szép léány ül, körülette különbnél különb farajok, féljéjtárok. Azt mondja az óriás:

– Ládd-э, a Tündér Эzzséböt, a te szerelmösöd. – Tüstént kimönnek, levöszi Tündér Эzzsébötöt a hintóbó. Tündér Эzzséböt pedig azt poronesolja a hintónak meg a lovaknak, hogy tüsténtösön ott lögyenek, ahonnét eljöttek. Эгyszöre el is tűntek, nines suhutt sömми.

Bémönnek a házba; de az óriás künn marad, a porba mindját ír papot, mestört, vendégököt, hát pumba ott is vadnak, bémönnek a házba, эsszees-

kötik ököt, nagy lakadalmat csapnak, vót násznagy, vőfély, nagynyuszolyó, küsnyuszolyó, egész három nap tartott a lakadalom, öttek, ittak, vigadtak.

Hogy eltöt a lakadalom, éltek эgyütt az эfiú házások csöndös bódogságba. Эгysző szomorkodni kezd esmét a fiú; kérdi az óriás:

– Hát, édös fiam, mé szomorkodol esmé? Hiszöm amit a szívved meggondol, a szád kiszól, mindönt megcselekszöm.

– Haj, édösapám, én hogyne szomorkodnám? Mer mű, az igaz, hogy jól élünk, de hát vajon otthon az én édösapám, anyám, tesvéreim, ki tudja, hogy élhetnek? Szeretném hazamönni, hogy ököt meglásam.

Azt mondja az óriás:

– No, fiam, én elereszlek, mönjetek el haza, a te apadék эppen akkó tartsák harmadszor a tort эrted, mikó hazaэrköztök, met ök a búzát hogy hazavitték, annak aranyszömeiből úgy elgazdagodtak, hogy a legnagyobb gazdák most a faluba; mindэgyik tesvéröd külön-külön lakik, hatökrös gazdák löttek, egész turma johok van.

Kimönnyön az óriás, mindjárt ír a porba lovakot, kocsit, legényököt, farajt, fölűnek a kocsiба az эfiak, de meghagyja a legénnek, hogy ha valami baja találна lönni, csak gondoljon эgyet ebből a lovakból, azon mindjárt idejöhet. Aval elútaznak.

Elэrköznek эгysző haza, hát lássák, hogy az apja udvara végig van rakva asztalokkal, körülettök töméntelen sok embör ү'; de mégis olyan mély csöndösség van, hogy csak эgy szót sem lehet hallani. Leszállnak a kocsiról a kapu előtt, bémönnek az udvarra, hát találkoznak эgy öregembörrel, aki эppen az apja vót; köszön neki, azt mondja:

– Adjon isten jó napot, tekéntetös úr!

Az öreg is köszön vissza:

– Isten ádjа meg kjedöt is, naccságos úr!

Azt kérdi tovább az öregtöl:

– Ugyan bizon, tekéntetes úr, miféle vendégség lehet ez, hogy itt csak ösznek, isznak, de nem szólnak egymáshoz эgyet is, tor-э vaj lakadalom?

Azt feleli az öreg vissza:

– E bizon, naccságos uram, tor: neköm három fiam vót, azok közül эgyik elveszött, most má harmadiksző torozzuk.

– Hát ha eléjöne a fiok, megüsmerék-э? – Erre a szóra elészökik az anyja, azt mondja:

– Meg bizon mű, édös kedves naccságos uram, met annak a bal hónya alatt эgy jegy van!

Ahajt csak főhúzza az ingit, megmutassa a jegyöt, эгyszöre megüsmerik, hogy az az ő fiok; rajta, mindjárt a torbó csinának nagy lakadalmot. A kocsi-

nak meg a lovaknak azt mondja: „Oda mőnjetők, ahonnét jőttetők”, azok egybe eltőnnek; az apja hívat papot, hóhért, újra ősszeeskődteti őket. Vaj csinát vót az őriás lakadalmot, vaj nem, de csinát az ődősapja olyant, amilyenre soha sőnki sem emléközött. Hogy főkelnek az asztaltó, mindjár a mőnyasszon táncát kezdőttek járnı. Legelőbb is a legőgyesebb legén kezibe adják a mőnyasszont, de vaj táncót a légén, vaj nem, de táncót a mőnyasszon őgy, hogy a lába sem érte a földet; mindőn embő, aki a táncba vót, csak a mőnyasszont nézte, őgy másnak pustogták:

– No, ilyent soha teljes világeletőkbe nem látott embő!

Ezt meghallja a mőnyasszon, elkezdőgeli:

– Hm! Vaj táncolok most, vaj nem, de táncónék, ha valaki a leánkori gőnyámot adná ide.

Mindőn felé pustogják:

– Vajon a hol lehet?

Meghallja ezt is a mőnyasszon, azt mondja nekik:

– A bizon, lelkeim, őgy dióhéjba vagyon belővarva, az uram zsebibe, de azt soha sőnki sem tudja onnat kivőnni.

Előszőkik az anyóssa, azt sőgja:

– De ki tudom én vőnni, met álombort adok a fiamnak, aval elaluszik.

Neki is áll, beadja az álombort, aval ledől az őgyra a fia, mélyőn elaluszik, az asszony is fogja magát, kibontsa a zsebit, kivőszı belőlle a dióhéjat, odaadja a mőnyinek, a kibontsa mindját, kivőszı a gőnyát belőlle, fővőszı magára. Olyant táncol egyet benne, hogy vaj vót az első szép, vaj nem, de szép vót ez olyan, amilyent még csak gondóni sem lehetőt. Azonba hogy a házba nagy meleg vót, ki vótak nyitva az ablakok, ahajt csak átalbukkik a fejın Tőndér Őzzsėbőt, lősz belőlle őgy fejér galamb, kirepől az ablakon; vót az ablak alatt őgy kőrtővefa, annak a tetejibe leszáll, de őgy megbámul a nép, hogy! Ahajt azt kiáttsa le a fáról, hogy hozzák ki az urát, hogy szőljön velle vaj két szót, de hogy még az álombor ereje nem mőnt vót el, nem tudták fölőbreszteni, henem lepedőbe kivitték a fa alá, a galamb őgy csőpp kőnyit az arcájára ejtőtte, aval fölőbredőt; azt mondja neki a galamb:

– Hallod-ő, szővem szép szerelme! Ha velem valaha talákozni akarsz, ingömöt feteke gyász országába, Johara várossába keress.

Aval szárnyára kőt, elrepőt; az ura nözött őgy darabég utánna, de őgy megijedt, hogy a szőve szarufája mindjá letőrőt.

Má most micsináljon? Ő bizon ahajt fogja ma-

gát, elbőcsőszik az őgőssz háztó, megindul bujdosni; mikó kimőnne a kapun, eszibe jut, hogy az őriás mit mondott vót, hogy a lovakból őgyet gondoljon, mindjár ott lősz; ezt elig gondóta ki, hát ott a ló kőszőn főnyergelve. Csak rőapattan, gondolja magába: „Az őriás kapujába lőgyek”, azt még ki sem mondta, hát ott van az őriás kapuja előt; az őriás kimőnyőn elejibe, azt mondja neki:

– No, ődős fiam, őgyē megmondám, hogy a diót ne add oda sőnkinek?

Azt feleli a szėgėn fiú nagy szomorán:

– Hát már, ődősapám, micsináljak?

– Hát mit mondott Tőndér Őzzsėbőt, amikó tőlled elbőcsőzött?

– Azt mondotta, hogy ha velle még valaha talákozni akarok, keressem őtő feteke gyász országába, Johara várossába.

Azt mondja az őreg őriás:

– Haj, fiam! Soha még hírit sem hallottam, nemhogy te elmehetnél oda valaha; henem őlj itt veszteg, őlj velem, ahogy lehet.

De azt mondja a szėgėny őfiú, hogy mindőnkėppen mőnyőn, míg csak a szőmivel lát.

– No, ha elmész, van nekőm még két tesvėrőm: őgy báyám, őgy nėnėm. Nesze, ehejt őgy buzugánt adok a kezedbe, azt hárman tesvėrekől nem tudtuk elosztani, azér nálam maradt, erről megősmernek, hogy én kődtelek; mőnj előbb a báyámhoz, az a csősző-másző állatoknak a királyá, a ha tud neked valamit mondani.

Ahajt ír neki a porba őgy három esztendős csitkőt, rėa fölőteti, jól főtarisnyál, aval az Istennek ajállotta. Mőnyőn-mőnyőn hetedhėt országőn, még azon is től, mindaddig jár, míg a csitkőja őgy megvėnől, hogy a foga is mind el vót hullva, megėrkőzik a csőszőmásző állatoknak királyához, bėmőnyőn oda, kőszőn neki:

– Adjon isten jó napot, ődősapám!

Azt mondja az őregembő:

– Isten hozott, fiam! Hát mi járásbali vagy?

Azt feleli:

– Én mőnyők feteke gyász országába, Johara várossába, ha rėatalánėk.

Azt kėrdi az őreg:

– Hát te ki vagy?

Ahajt megmutassa a buzugánt; mindjá megősmėri, hogy kiė a buzugán, azt mondja:

– Ő, ődős fiam, én annak a városnak soha még hírit sem hallottam; bár az este jőtél vőna ide, met akkor mindőn állatok hėzzám vótak kőszőnteni; de csak maradj nálam, még rőggel ősszehívom, ha nekőd valamit tudnának mondani.

Röggel jókor főkel az öreg, kezibe vöszí a sípot, háromszó megfújja, hát egy pillantásba mennyi csúszómászó állat van a világon, mind elégyűlt, megkérdi tőlök rendről rendre, hogy nem hallották-é hírit feteke gyász országának, Johara várossának. De mind azt felelték, hogy nem látták, hírit sem hallották.

Megbúsul a szögén legén, hogy már mitévős lögyön; ő bizon elmönyön ki, hogy nyergelje meg a lovát, hát a vénségtől megdöglött. Csakugyan az öregembör mindjá mást ír a porba, esmét egy három esztendőcsitkót, azt neki megnyergeli, főtarisnyál, megmondja, hogy a tesvérnénjit merre keresse; aval útra indul.

Mönyön-mönyön hetedhét országón, még azon is túl, megérközik nagy későre az óriásnak a nénjihöz, köszön neki, az is fogadja; azt kérdi tőlle az öregasszon:

– Hát mi járásbali vagy?

Azt feleli, hogy ő mönyön feteke gyász országába, Johara várossába; kérdi az öregasszon:

– Hát, fiam, ki kűdött tégödöt hézzám?

Azt mondja:

– Nem üsmeri ezt a buzugánt?

Égyszöribe réaösmer a buzugánról a bátyjára, s azt mondja neki:

– Haj, fiam, én hiszöm jó szűvel látlak, de nem tudlak útba igazítani, mer annak az országnak soha még hírit sem hallottam; bár jössz vala ténnap, mer akkó mind elégyűltek vót az állatok; mégis, hogy a bátyám kűdött hézzám, még este összehívom őket, ha valamit mondhatnának neköd.

Ahajt elmönyön ki, béköti a lovát, de már olyan vén vót, hogy még csak egy foga sem vót; maga is úgy el vót köpörödvé a vénség mián, mind egy szalonnabőr, haja olyan vót, mind a hó.

Este azt mondja neki az öregasszon:

– No, fekűdj le ebb' ez ágyba!

Ahajt lefekszik; réatöszön egy nehéz malomkövet, elévöszön egy ostort, kiáll az ajtó elejibe, akkorát csattant egyet, hogy ugyan megdördül. Benn úgy megijed a szögén embör, hogy a malomkövet egy arasznyég is fölemelte; azt kiáltta bé neki az öregasszon:

– Ne félj, fiam, mett csak még kettőt csattantok. – Ahajt még csattant egyet olyant, hogy! hogy vaj szólott az első, vaj nem, de ez ugyan szólott, hogy benn a szögén embör egy singnyég is fölemelte a malomkövet. Azt kiáltta ki az öregasszonnak, hogy ha még egyet csattant, mindjár meg kell neki halni; de ő bizon még egyet csattant olyant, hogy! hogy vaj szólott a két első, vaj nem, de ez olyant szólott, hogy

a malomkövet a szögén embör éppen a padlóig főrűgta.

Ekkó bémönyön az öregasszon, azt mondja neki:

– No már főkelhetsz, mer többet nem csattantok. – Ahajt főkel, ő pedig nekiáll, megnyitssa az ablakot, az ajtót végig nyitva hagyja. Égyszó sötét kezd lönni, hát úgy jönek mindönféle állatok, hogy! hogy a napnak világát elvötték. Béerögeti őket egyenként az ablakon, mindégiknek fölolvassa a nevit a katalogusbó, megkérdi, hogy nem tudják-é, merre vagon feteke gyász-ország. Hát egy se tudja! Elbocsássá őket mind, bétöszí az ajtót, ablakot.

Nagy búba esik a szögén embör, hogy már micsináljon, merre lögyön el. Azt mondja neki az öregasszon:

– Már nincs micsinálj egyebet, hanem adok egy csitkót, főtarisnyálok, isten hírivél mönj vissza.

Mikor így beszégetnének, hát kopogtat valaki az ablakon; azt kiáltta ki a vénasszon:

– Ki kopogtat az ablakon?

Egy madár azt kiáltta:

– Én vagyok, kedves fejedelemasszonyom!

Ahajt szidni kezdi, hogy mér jó ilyen későre; de mégis béereszti, hogyha valamit tudna mondani; hát egy sánta horokály; kérdi tőlle:

– Hát mér jössz ilyen későre?

Azt feleli neki a horokály, hogy azért jó ilyen későre, mer fáj a lába; azt kérdi az öregasszon:

– Hát hó törték el a lábadat?

– Hát feteke gyász országába, Johara várossába!

– Jó van, éppen te küllesz nekünk! No, azt poronsolom, hogy ezt az embört mindjár vödd a hátradra, vidd el éppen abb' a városba.

A horokály fogadkozni kezdik, hogy ő nem mönyön oda többet, hogy a más lábát is eltörjék; de nekitoppant az öregasszon, kételen vót, hogy szót fogadjon.

Ahajt fölül a szögén embör, mer már a harmadik lova is megdöglött vót; elmönnök hetedhét országón, még azon is túl, érnek egy magos högyet, de ez olyan magas vót, hogy az eget érte. Azt mondja a horokály neki:

– No hé, immán szállj le, met itt nem tudunk körösztümönni.

Azt kérdi a szögén embör:

– Hát te hó möntél körösztü?

– Én egy likon.

– No hát ott ingöm is vígy körösztü!

De a horokály fogadkozni kezd, hogy ő így nem; amúgy nem viszi körösztü. Megharagszik a szögén

embör a horokályra, sorkantyúzni kezdi, aval azt mondja neki:

– Eridj, csak vígy, ne sokat vikotálódj, mer te loptad vót el az én kalongyámból az aranny búzaszalat!

Mit tudott tönni? A szégén horokálynak el kellett vinni.

Megérköznek feteke gyász országába, megállnak éppen Johara várossába. Ahajt a horokályt elbocsássá, maga pedig ilyenössen bémönyön a palotába, ahol Tündér Ęzszéböt lakott. Mikó bémönne a házba, hát ott ül egy arannas kanapén Tündér Ęzszéböt. Köszön neki, azt mondja, hogy ő azér jött, hogy mönjön vissza neki feleségül. Azt feleli Tündér Ęzszéböt:

– Maj’ bizon elmönyök hëzzád feleségül, egy vén görbëhöz! Adok önnöd, innod, aval isten hírvél mönj vissza, ahol eljöttél.

Megszomorodik erre a szégén embör, hogy má micsináljon, erőssen kezd sírni.

De alattomba Tündér Ęzszéböt poroncsolja a farajoknak, hogy mönjenek tüstént, szödjenek mindönféle éfijittó füvet, hozzanak éfijittó vizet, készítsenek azokból hamar förödöt. Azonba esmét az

öreghöz fordul, hogy boszontsa, s azt mondja neki:

– Hogy is kévánod, hogy egy ilyen fiatal, szép léánka egy csúf vén embörhöz mönjön feleségnek; csakhamar ögyél s igyál, aval indulj vissza, ahonnét jöttél!

A szégén embör szüve szinte meghasadt keserüvibe; de azonba azt mondja Tündér Ęzszéböt:

– No, édös régi kedvesöm, hogy ne mondd, milyen háládatlan vagyok hëzzád, hogy hëzzám fáradtál, ilyen nagy útat töttél, hát meg is föröslek.

Ahajt csak int a farajoknak, azok egybe megragadják, levetköztetik, belényomják a kádba, hát egy pillanatra olyan éfiú lösz belölle, hogy százszó különb, min mikor előbb éfiú vót. Míg itt förödözik, hoznak a bótó különbféle drága gúnyákat, fölötöztetik belé, béviszik Tündér Ęzszéböthöz; ahajt ésszeölelköznek, ésszecsókolódnak, újra nagy lakadalmot csinálnak, újra megesküsznek; a lakadalom után hat lóval, hintóval megindúnak, eljőnek mind a ketten az óriáshoz lakni; az apjokhoz, ahó megesúfolódott vót, égyező sem mönnek. Az óriás nagy örömmel fogadta; még mái napig is élnek, ha meg nem hótak.

Hónap lögyenek a kigyelmötök vendégei.

FLAMENT KRISZTINA

A TÁLTOS ÖKÖR (Meseelemzés)

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer Miskolc nevű város. Abban a városban lakott egy nagy tudású asszony, akit Ágnesnek hívtak. Gondolt egyet s hogy tudását az aranyhajú királylányokról- és királyfiakról tovább adhassa, maga köré gyűjtött leányokat és ifjakat, akiknek ehhez – hogy a tudásmorzsákból részesülhessenek – próbákat kellett tenniük. Az első ilyen próba ekképp hangzott:

„Keressetek egy szíveteknek kedves mesét, s kutassátok fel benne őseitek üzenetét!”

Hogyan, hogyan sem, az egyik leány reáakadt *A táltos ökör* című mesére. Nagyon megtetszett neki s elhatározta, hogy megpróbálkozik vele. Íme!

A TÁLTOS ÖKÖR

Minden nép költészetének, így a magyar népköltészetnek az ősi forrása is valahol az idők végtelenségében van. A népmese az ősi elemek mellett saját korára és a közelmúltra vonatkozó elemeket is tartalmaz, hiszen szájhagyomány útján terjedt s néha kicsit bővíthetett egy-egy motívummal. A magyar népmese – esetünkben *A táltos ökör* mese – jellegzetes indítása **„Volt egyszer, hol nem volt, még az Óperenciás tengeren is túl volt...”**. A mesei tér időfogalmat jelölő formula, állítás-tagadásként jelentkező hely- és időmeghatározás. A mese a régi világra vonatkozik, ezért a mese tényleges kibontakozását be kell vezetesse egy időutazás. A kiinduló helyzet, a mese

hangütése, a „Volt egyszer, hol nem volt”, már a tulajdonképpeni mesevilágot érzékelteti, tehát a mai világ és a mese világa között feszülő időhíd túlsó pillére, ami már teljességében a mese világában található. Miután a mesemondó a túlsó pillért elhelyezte, ezután indulhatunk át az időhídon a mából a régmúltba. Először feltűnik a „régvi világ”, majd „talán azon is túl” az Óperenciás tenger. Az Óperenciás tenger nem egy térbeli tenger, ami valahol, ma vagy régebben, földrajzi tengerként megtalálható. Az „Óperenciás tenger” azt a korszakot jelöli, amikor a vizek, tengerek nagy kiterjedése volt jellemző. Tehát a „nagy víz” korszaka, a mindenhol jelen levő víz világekorszaka. Ha ezt felfogjuk, akkor kirajzolódik a megoldás előttünk. Az Óperenciás tenger az Özönvíz világekorszakára utal. Ha a mese indításában legrégebbi állapot az Aranykor, és erre következik a ma felé közeledve az Üveghegyek (Jégkorszak mindenfelé kiterjedt jéghegyeinek) elolvadása, akkor ez vezet el minket az Özönvíz, azaz az Óperenciás tenger képződéséhez.

Egyetlen más nép meséjében sem találhatjuk meg a teljes időhidat, „hol volt, hol nem volt”-ostul, Óperenciás tengerestül, üveghegyestül és az üveghegyeken túli napfényes vidékestül. Tudjuk, hogy a népmesék szinte nem ismernek határokat, és főbb motívumaik jelen vannak a Távol-Keletről Nyugat-Európaig. Ez az időhíd tízezer évet fog át, tehát mód nyílik arra, hogy az egész emberiség közös múltjába is bevilágítson.

A mesei idő a valóságos időnek a megszakítása, egy rövid időre való megállítás. A mesei bonyodalmaktól a kifejetleg tartó időegység független a valóságos időtől. A mesei idő, amelyet a mesélés folyamata bármikor mozgásba hozhat, a mesei történet függvénye, tehát lényegében független a valóságos időtől. Múlt, jelen, jövő csak a mesei történeten belül kap időbeli értelmet.

A mesei tér a reális földrajzi helyektől távol van. Ahol játszódik ott különféle csodás dolgok történhetnek, ez a hely tehát nem valóságos hely, hanem a mese helyszíne. A tér-szín formák teljesen azonosak a reális tér-színi formákkal, ezek utak, folyók, mezők, rétek, hegyek, legelők, várak stb.

A mesehős, aki elhivatottsággal rendelkezik, a mesék legfontosabb szereplője. Célja a boldo-

gulás, azaz a boldogság keresése. A többi szereplő azt végzi el, amit a meseszerkezet megkíván tőle. A mesehőst segíti, vagy akadályozza céljának elérésében.

A táltos ökör című mese alaphelyzetében adott egy szegény ember s annak a fia, – akiből hogy aranyhajú fiú válhasson – végig kell járnia a gyerekkort s megtanulnia a felnőtté válást, a boldogulást, azaz a boldogságkeresést. Anyja meghal így nincs, aki szeretetben óvja, nevelje. Mostohája lesz, akit kimondatlanul is a gonosz boszorkához szoktunk hasonlítani. Ennek azonban nincs macskája, hanem 5 leánya, akik fondorlatos módon próbálják leleplezni hősünket. A legkisebb lánynak, az elsőnek 3 szeme van, a másodiknak 4, a harmadiknak 5, a negyediknek 6, az Ötödiknek 7.

A számok a számosságok minden kultúrában fontosak voltak. Olyan összefüggéseket mutattak meg, amelyek másként nehezen felismerhetők. „Van 7 fő csokrunk, ami tulajdonképpen csak 6, mert az 1. és a 7. ugyanazon „csatorna” két vége. Népi ismeretünk is számon tartja az erőkapucsokraikat. Mesénkben el kell altatni a 7 szemű lányt, kinek az utolsó szeme a nyaka csigályán van, és ez a torok erőkapu hátsó kivezetése. A szeme, mivel a „látás” de a „fényérzékelés” szervei is, mindenképpen összefüggenek az ún. beavatási fokozatokkal is. Ez a 7. szem a hátra látást is megadja, ami a tanároknál működik, pontosabban egy maradványa ez a néphitben annak, ami a régi szellemi ismeretekből ered.” (Hervay Tamás)

A fiút korpakenyéren tartja a mostohája, azonban őt csudás módon táplálja az apjának az egyik ökröcskéje.

Mert hogy volt ennek a szegény embernek két ökröcskéje. A **csás ökröt Szilajnak** hívták. A „csás” jelenti a kezeset, a másik oldalon lévő ökör a hajszás. A szilaj itt tulajdonságot és nem állapotot jelöl. Ez az ökör veszi gondjaiba a fiút, átveszi a „beavató táltos ló” szerepét. „Fölvállalja az előre látható nehézségeket, kis gazdája földi pályája és lelkének próbatétele érdekében.” (Gyárfás Ágnes)

A mesében az önfeláldozás gyönyörű példáját tárja eléünk. Ekképpen.

Ha az évkört nézzük, december 24-én, a Bakjegyében testet öltött az Ige, megszületett Jézus. Az Ő szellemisége a vele szemben lévő Rákban jelenik meg. Ahogyan Keresztelő Szent János

mondja: „Nekem alá kell szállnom, hogy Ő fel-emelkedhessék”. S ezt a szellemiséget a szeretet jeleníti meg, amely úgy tud adni a rászorulónak, hogy nem kéri vissza.

De hogyan kerül az önfeláldozással kapcsolatos jegybe az Ökör, vagyis az ivartalanított Bivaly? A keleti zodiákus megfelelője a Ráknak a Bivaly, első holdházában pedig ott az ökör. A bivaly pedig híresen ivadékgondozó állat. Aki olvasta a Dzsungel könyvét, talán emlékszik rá, hogy amikor a tigris be akarják szorítani, a biztonságosabb helyre hajtják a hímeket és a nehezebben védhető helyre a borjas teheneket. Mert a hímekek esetleg még megriadhatnak de a borjas tehen nem. Nincs az az erő, amely megfutamodásra kényszeríthetné. Erről természettudományos munkákban is olvashatunk.

Tehát miért is az ökör? Ha a férfi részére nem írok elő áldozatot egy társadalomban, akkor a gyermekvállalással kapcsolatos minden teher az anyára hárul. (Jelenleg is ez a helyzet a világban.) Eredetileg hogyan is zajlik? A nőben megfogam, áldott állapotba kerül, kihordja, megszüli, szoptatja. A nő tehát folyamatosan fiziológiai elváltozáson megy keresztül. Ezalatt a férfi semmilyen fiziológiai változáson nem megy keresztül, ugyanúgy működik, mint előtte. De ha ezen közben meg tud maradni „bika” helyett „ökörnek”, ez az áldozathozatalnak olyan foka, amely már összevethető a nő áldozatával. A táltos ökör című mesében ezt az áldozatot az önfeláldozó szeretet jeleníti meg.

A mi Szilaj ökrünk saját szarvából eteti hősünket. A bika szarva a jólét, a termékenység, a szerencse jelképe. A mostoha legidősebb lánya, akinek 7 szeme van, leleplezi őket s el akarja pusztítani az ökröt. Az ökör azonban, akár a táltos lo elrepül a fiúval. Ezután próbatételek következnek, amelyeket az ökör vállal át a fiú helyett, hogy megóvja azt. Egy réz, egy ezüst és egy arany-erdőbe érnek. Ezek korszakok, amelyeknek legelőkelőbb helyén található az aranykor. A fiú figyelmeztetés és kérések ellenére szakít egyet egyet az erdők virágaiból. (S ha egy gyerek valamit megkíván, nehezen mond nemet a szülője.) Meg is kell küzdenie az erdők állataival az ökörnek. Farkassal, oroszlánnal, tigrissel, egy háromfejű sárkánnyal és egy fekete nyúllal. A farkas a Kos második holdházában található. A Kos-Kutya

az, aki fejfelé megy a falnak, nem körültekintő. Tüzes jegy vonásait viseli.

A Tigris - Oroszlán kettőse az anyaság 3. fázisa, már megszületett a gyerek de meg kell védeni. Elsőként az apától kell megvédeni, aztán pedig saját magától is. Amikor túlpörög az anyai ösztön, akkor az egyszerűen „rá tehenkedik a gyerekre”, aki nem tud kibontakozni, nem tud leszakadni az anyjáról, mert nem hagyják. Különösen igaz ez az Ikrek jegyében született gyerekekre.

Az ősi lélekhitt szerint a lélek legbensőbb lényege a láng-természet, a lélektűz, ami összeköti a földi lények lelkeit a természeti tüzekkel és az égi tüzekkel. A Nappal, a csillagokkal és a Világegyetemmel. A Sárkány a kezdet és a vég őre, sok feje a szellemi erő kifejezése. A magyar népmesékben is sokszor feltűnik. S nincs olyan mese, amelyben le nem győzzük a sárkányt. Vagy megszelídítjük, vagy átdöfjük a szívére, de mindig legyőzzük. A Mérleg jegyének keleti zodiákus párja a Sárkány.

A nyúl a Szűz első holdházában található a macska mellett. A fekete nyúl a fekete macska helyett a sötét erők birtokosa. Mivel minden rossztól nem lehet megóvni, nem is tudja őt legyőzni az ökör. A küzdelem végén a fiú egyedül marad. A gyermeket most már el kell engedni. Elszakadt a táltos ökörtől. Most már kilépett az életbe, hiszen a rét, amelyen egyszeriben találta magát, már egy egyszerű, közönséges „mezei” rét. Nála marad az ökör szarva, de kiszabadul belőle a nyáj. Búsulni kezd, mert eltékozolta a reá bízott értéket. Az önállóságunk elején, kilépve a védettségéből, nehéz mérlegelni kitől fogad el az ember tanácsot s kitől nem. Segítséget fogad el a fiú de vesztére egy boszorkánytól. Az évkörben a Szűz jegyének negatív minősége a boszorkány.

A fiú elér egy malomhoz. „A malomnak nincsen köve, mégis lisztet ad.” Ez nemcsak búzát őrlő közönséges malom, hanem a tér-idő malma is. A tér-idő malma gyorsabban forog, mint amit mi érzékszerveinkkel felfogunk. Molnár ember azt tartja, hogy a világ közepe a molnár övé, a száraz vagy a szélmalom közepén lévő tengelyen van. S mert a tér-idő malmát, az élet s a mese folyását megállítani nem lehet, természetesen találkozik mesehősünk a szép leánnyal, aki történetesen a molnár leánya s a boszorkánynak tett esküje ellenére feleségül veszi. Közös életük első próbatétele, hogy a gonosz boszorkánytól megszabadulja-

nak. Ennek egyik eszköze a seprű, amely a népi hitvilág mágikus tárgya, elsősorban a rontás megelőzésére. A ház vagy az istálló ajtajába támasztották, hogy a boszorkány ne mehessen be. A másik a vaskanál, amelynek szintén mágikus erőt tulajdonítottak eleinek. A harmadik az asztalra tett kenyér. A magyar ember még ma is ÉLET-nek nevezi a búzát. A búza nem más, mint a MaGba zárt kozmikus energia: a mindig újjászülető élet szimbóluma. Ma is él a hiedelem, hogy minden búzaszemen – az élő kenyérben – Jézus Krisztusnak a képmása van. Ezért rajzolunk rá keresztet, mielőtt megszegjük a kenyeret, a késsel.

„Én vagyok amaz élő kenyér a mely a mennyből szállott alá; ha valaki eszik e kenyérből él örökké. Ez az a kenyér pedig, a melyet én adok, az én testem, a melyet én adok a világ életéért.”

(János evangéliuma, Újtestamentum 6.51)

S bizony ezzel az ÉLET-tel még a boszorkány sem tud szembeszállani.

A legtöbb mese a mesehős boldog házasságával ér véget. A mese végén a meseidő a valóságos időbe tér vissza. A mesehősök visszalépnek a halandók világába. „Máig is élnek, ha meg nem halnak.”

Az én mesém is tovább tartott volna, ha a gondolatom el nem fogyott volna!

IRODALOM

Csizmadia András – Kútvölgyi Mihály – Nyers Csaba: Gabonaételek

Dr. Gyárfás Ágnes: Az aranyhajú lány

Grandpierre Attila: A népmese igazságáról

Hervay Tamás: Az asztrálmítoszi keretrendszer alapjai

Magyar Néprajzi Lexikon

Pap Gábor: Műveltségünk asztrálmítoszi alapjai

A TÁLTOS ÖKÖR

Népmese

Volt egyszer, hol nem volt, még az Óperencián is túl volt, volt egyszer egy szegény ember, s annak volt egy fia. A szegény embernek a felesége meghalt, és ő egy másik asszonyt vett feleségül. Annak az asszonnak meg volt öt lánya. A legkisebb lánynak három szeme volt, a második lánynak négy szeme volt, a harmadiknak öt, a negyediknek hat, az ötödiknek pedig hét: egy leghátul, a nyakcsigolyáján volt.

Volt a szegény embernek két ökröcskéje. A csás ökröt, a jobb oldalit, Szilajnak hívták. A fiú mindennap kiűzte az ökröket a legelőre. Tarisznyába való ételül a mostohaanyja folyton korpából süített neki kenyeret. A fiú mindig azt ette, korpakenyeret. A csás ökör megsajnálta a fiút, megszólította:

– Édes jó gazdám, te csak korpakenyérrel élsz!

Van nekem a jobb szarvamban elég eleség, csak ügyelj magadra. Húzd ki a jobb szarvamat, s amit akarsz, azt egyél belőle.

A fiú kihúzta az ökörnek a jobb szarvát, és mindjárt megterült egy asztal magától. A fiú evett-ivott. Aztán visszadugta az ökörnek a szarvát.

Így folyt napról napra, s a fiú mind kövérebb lett, mind jobb színben volt. A mostohaanyja elcsodálkozott, hogy a mostohafia a korpától milyen jó színben van. Azt számította, hogy elküldi a legkisebb leányát, lesse ki a fiút, hogy mit eszik.

A legény kiment, enni adott az ökröknek. Az ökör táltos volt, már tudta, hogy másnap mi történik. Megmondta a fiúnak:

– Vigyázz, holnap a háromszemű lány jön ve-lünk. Addig játsszál vele, míg el nem alszik. De vizsgálj meg jól a szemeit, hogy mindegyik szemével elaludjék, mert különben meglátja, hogy te hon-nét eszel, s jaj lesz neked.

A fiú úgy csinált. Addig játszadozott a lánnyal, míg a lány el nem aludt, s mindegyik szeme be nem volt hunyva. Akkor kihúzta az ökör szarvát, evett jól, s megint visszadugta a szarvat a helyére. Hazamentek este, kérdezte mindjárt az anya suttyomban a lányától:

– Evett-e valamit?

– Nem egyebet korpakenyérnél – mondta a lány.

Elküldte a mostoha másnap a fiúval a négy-szeműt, lesse ki az, hogy a fiú mit eszik. De az ökör megint csak mondta a fiúnak, hogy vigyázzon, és játsszon megint, míg a lány el nem alszik mind a négy szemével.

A fiú úgy is csinált. Addig játszott, míg a lány egészen el nem aludt. Megvizsgálta, s mikor elaludt, kihúzta az ökör szarvát, evett-ivott, és megint visszadugta. Este hazamentek, kérdezte az anya a lányát, hogy mit látott. Az sem tudott mondani semmit.

Másnap a mostoha elküldte az ötszeműt. De az ökör megint megmondta a fiúnak, hogy mi lesz. Játsszék vele, míg mind az öt szeme el nem alszik a lánynak.

A fiú úgy is csinált. Addig játszott a lánnyal, míg az el nem aludt. Evett-ivott jól, aztán visszadugta az ökör szarvát. Hazamentek este, s a lány azt mondta az anyjának, hogy nem látott egyebet, csak korpakenyeret.

Másnap úgy határozott az asszony, hogy elküldi a hatszeműt. Erősen ráparancsolt, hogy ügyeljen, mit csinál a fiú. Az is csak úgy járt, mint a többi. Este az anyja jól elverte, mert hogy ő se látott semmit.

Azt határozták most, hogy menjen el a hétszemű lány. De az ökör megint megmondta a legénynek, hogy ügyeljen magára. Az ökör sírva mondta el:

– Avval a hétszeművel addig játsszál, míg mind a hét szemével nem alszik el, mert ha nem, pórul járunk!

És addig játszott a fiú, míg a lány el nem aludt. Megvizsgálta a szemeit. De egyet a nyakcsigolyáján nem látott meg. Avval nem aludt el a lány. Meglátta, hogy a fiú kihúzta az ökörnek a szarvát, s evett-ivott.

Este megmondta az anyjának, hogy a fiú miért van olyan jó színben, s miért olyan vidor.

– Olyan ételeket eszik, hogy még a bárók sem különbet, a Szilajnak a szarvából!

Az asszony most már tudta, mit csináljon. Betegnek tette magát, s azt mondta a férjének, hogy addig nem gyógyul meg, míg a Szilajnak a húsából nem ehetik.

Nagy nehezen ráadta magát az ember, hogy az ökröt vágják le. Az ökör sírva panaszkodott a fiúnak, hogy mit terveznek vele.

– Tudd meg, édes fiam, engem holnap levágnak!

Hanem ügyelj, mert mi ketten el fogunk szökni. Holnap, mikor visznek majd levágni, kérjed meg édesapádat, hogy te vezess engem a vágóhídra.

És mikor én letérdepelek, te ugorj a szarvam közé.

Másnap vitték az ökröt levágni. A fiú, mikor az ökör letérdelt, felszökött a szarva közé. Az ökör többé nem ment a földön, hanem felemelkedett a levegőbe. Elrepült a fiúval, és a többi faképnél maradt.

Mentek az ökörrel, sokáig repültek, és elértek nagy idő múlva egy szép rézerdőhöz. Leszálltak. A fiú megkívánta a szép rézvirágokat, mondta az ökörnek, hogy szakít egyet, s a kalapja mellé tűzi. Leszakított egyet, s a kalapja mellé tűzte. Az ökör azt mondta:

– Édes fiam, miért nem hagyod békén? Ezért nekem mindjárt megint kell szenvednem.

Mikor kiértek a rézerdőből, előállott egy nagy farkas.

– Hó, megálljatok! Miért bántottátok az én rézerdőmet? Most, Szilaj ökör, meg kell küzdened velem.

– Nem bánom – mondta a Szilaj ökör –, küzdünk hát egyet.

Megküzdöttek, s a harmadik öklelésnél Szilaj ökör úgy felkapta a farkast, hogy három öltre vetette a levegőben. Mire a farkas visszaesett a földre, nyaka-lába ki volt törve, nem bírt többet mozdulni. Mondta az ökör a fiúnak:

– Látod, egykönnyen martalékul eshettem volna a farkasnak. Ne próbálj hát az erdőből szakítani.

Mentek, mendégéltek, sokáig mentek, míg végre elértek egy szép ezüsterdőbe. Az erdő nagyon szép volt, ezüstlombbal, virágokkal volt teljes. A fiú rimánkodni kezdett az ökörnek, hogy ő mégiscsak szakít egy virágot innét is. Az ökör eleget kérte, hogy ne szakítson, mert azért neki meg kell küzdenie. De addig rimánkodott a fiú, míg végül az ökör megengedte, hogy szakasszon egy ezüstvirágot az erdőből.

Mentek tovább, kiértek az erdő szélére. Mikor kiértek, előáll egy oroszlán.

– Szilaj ökör, mi csengett az erdőn? Valamit hallottam, bántottátok az ezüsterdőt!

Megküzdtek az oroszlánal. Ezt Szilaj ökör úgy megöklelte, hogy a szarvai keresztülmentek az oroszlán oldalán. Mégis, az oroszlán valahogy a jobb fülét leharapta az ökörnek.

– No – mondja az ökör a fiúnak –, látod, most már jegyes vagyok. De harmadszor ne próbáld, mert akkor életemet veszítem.

Mentek, mendégéltek tovább, nemsokára elértek egy tiszta aranyerdőt. Az erdő szép aranyvirággal volt tele. A fiú rimánkodni kezdett, hogy ő mégiscsak szakít egy aranyvirágot. Az ökör sírva kérte a fiút:

– Ne szakíts, mert ennek az erdőnek már nemsokára csak egy őre van.

De a fiú nem fogadott szót, mégiscsak szakított egy virágot. Az ökör megrántotta a fejét:

– Látom már előre, hogy végem lesz. Hanem ha

megküzdöm a kis nyúllal, a jobb szarvam majd le-
esik messzi tőlem; ügyelj, és vedd fel. Dugd el rö-
gön a zsebkendődbe, ott lesz neked étel elég.

No hát, ahogy az erdő szélére érnek, előállít egy
tigris, egy háromfejű sárkány és egy kis fekete nyúl.
A sárkány beszélt mint gazda:

– No, Szilaj ökör, most akár add meg magad,
rabszolgának leszel, míg élsz, a fiúval együtt, akár
pedig egymás után mind a hármunkkal meg kell
küzdened. Miért bántottátok az aranyerdőt?

A fiú búsulni kezdett. Sírt nagyon, hogy az ökör
elpusztul, de az ökör azt mondta:

– Ne sírj, ez még nem az utolsó, evvel meg-
birkózhatom.

Másnap délben megverekedtek, és az ökör a
tigris nyakát keresztülöklelte egészen. Avval elment
legelni, s azt mondta a fiúnak:

– Ha valaki keresni fog, mondjad, hogy holnap
délben itt leszek; ha pedig készlet, fújjad a furulyát,
s itt leszek mindjárt.

Jön a kis fekete nyúl, azt kérdi a fiútól: hol a
Szilaj ökör? A fiú megfújta a furulyát, de még igazi
vigan, táncnótára. Azt mondja a kis fekete nyúl:

– Hagyj békét a furulyának! Csak azt mondd
meg a Szilaj ökörnek, hogy holnap délben velem ve-
rekedjék meg: ez a háromfejű sárkánynak, az erdő
királyának a parancsa.

Előjött az ökör, s kérdi a fiútól:

– Miért fújtad olyan táncnótára a furulyát?

– Hogyne fújnam, mikor idejött egy kis fekete
nyúl, s azt mondta hogy vele kell megküzdened.

– Az teszi el az én fejem!

Így is lett. Mikor a küzdéshez fölálltak, a kis
nyúl csak forgott egyre ott az ökör körül, míg végre
bebújt az ökör hasa alá. Úgy feldobta az ökröt, hogy
mindjárt kétfelé hasadt, s a jobb szarva két-három
ölnyire szökött el tőle.

A fiú felvette a szarvat, a zsebkendőjébe tette, s
ment tovább nagy búsán, egyedül. Elért egy szép
rétre. Ott egy forrás felett leült, kihúzta a szarvat,
evett-ivott, lefeküdt s elaludt. Mikor felébredt, látja,
hogy az egész rét tele van nyájakkal. Búsulni kez-
dett, hogy hogyan tudja majd visszaűzni azt a tenger
nyáját a Szilaj ökör szarvába, mert azok mind onnét
jöttek ki; de nem bírta eltalálni.

Hát jött egy öregasszony, és az egy valóságos
boszorkány volt. Látja a fiút, hogy búsakodik.
Könnyen kiszedte a fiúból, hogy mi van a dologban:

– Én nem tudom ezt a sok csordát beűzni a
szarvba.

– Ha csak az a baj – mondja a boszorkány –, az
nem nagy baj. Én beűzöm, nem is nagy a fizetség.

Csak arra esküdj meg, hogy soha meg nem háza-
sodol.

A fiú nagy nehezen megesküdt, és az öregasz-
zony egy hoppra elővette a mesterségét, és beűzte a
sok csordát. A fiú elbúcsúzott az öregasszonytól, és
ment tovább.

Nemsokára elért a fiú egy malomba, szállást
kért. A molnárnak volt egy igen szép lánya. A fiú
megszerette a lányt, a lány is a fiút. A lány még in-
kább, mint a fiú; kérte hát, hogy vegye el őt fele-
ségül. De a legény megmondta, hogy neki milyen es-
küje van, hogy sohasem házasodhat meg.

– Ha csak az a baj – mondta a molnárlány –,
segíték én azon. Légy bátor, mert semmi bajod nem
lesz!

Erre összekelt a lánnyal, megesküdték.

Mikor eltelt a vendégség, lefeküdt az egész ház
népe. De a menyecske feltett az asztalra egy kenyé-
ret és egy korsó vizet. A vaskanalat meg a seprűt
pedig felállította a nyelére az ajtó mellé. A számítás
jó volt, mert éjfélkor jött a boszorkány.

Kiáltja a seprűnek:

– Nyisd ki, seprű, az ajtót!

Mondja a seprű:

– Nem lehet, mert a fejemen állok.

Kiáltja a vaskanálnak:

– Vaskanál, nyisd ki az ajtót!

– Én sem tehetem, mert a fejemen állok!

Kiáltja a boszorkány a házba:

– Gyere ki, esküszegő, mert úgyis véged lesz!

Erre megfelelt a kenyér:

– Hej, te kutya boszorkány, te nem engedheted
meg, amit én megengedek? Engemet elvetnek, meg-
növök, azután lekaszálnak, azután megcsépelnek,
megörölnek, vízzel összegyúrnak, megsütnek, azután
megesznek. Ennyit kint én mind kiállok, s megbo-
csátok.

– Ejnye teremtette! – kiáltott a boszorkány.

– Itt nagyobb boszorkány van nálamnál!

Úgy megharagudott a boszorkány, hogy rögtön
kettéhasadt.

A fiatalok pedig még ma is élnek, ha meg nem
haltak.

